

УДК 349.42

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.2.54>

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ АГРОІНФОРМАЦІЇ

Станіславський В.П.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-6487-416X
e-mail: v.p.stanislavskyy@nlu.edu.ua*

Станіславський В.П. Проблеми реалізації державної аграрної політики у сфері захисту агроінформації.

Стаття присвячена дослідженню правових проблем реалізації державної аграрної політики у сфері захисту агроінформації та перспектив удосконалення законодавства. Виокремлено пріоритетні напрями національної політики щодо збереження, використання та обігу агроданих. Доведено, що агроінформація є стратегічним нематеріальним ресурсом, який потребує належного правового захисту. Ефективна реалізація державної політики у сфері захисту агроінформації стримується фрагментарністю правового регулювання, відсутністю спеціалізованої політики управління аграрними даними та недостатньою інтеграцією вимог кібербезпеки у галузеве законодавство. Агроінформація перетворилася на стратегічний ресурс, від безпеки та належного її обігу залежить конкурентоспроможність аграрних виробників і стабільність функціонування державних механізмів підтримки та моніторингу. У цьому контексті обґрунтовано необхідність переходу від декларативного регулювання до комплексної моделі державної аграрної політики, що поєднуватиме правові, організаційні та превентивні інструменти управління ризиками, забезпечуватиме баланс між публічними інтересами та правами суб'єктів агробізнесу, а також враховуватиме міжнародний досвід. Європейська практика засвідчує, що прозорість, конфіденційність і кібербезпека є фундаментальними стандартами управління агроінформацією, тоді як цифрові платформи та агропідприємства зобов'язані запобігати несанкціонованому доступу й неправомірному комерційному використанню даних. Для України впровадження цих підходів означає не лише рух до досягнення Цілей сталого розвитку до 2030 року, а й створення сучасної системи правового регулювання, здатної забезпечити баланс між відкритістю даних для науки та інновацій і належним захистом прав агровиробників. Резюмовано, що удосконалення наукової доктрини аграрного права України має базуватися на розробці законодавчої дефініції агроінформації, закріпленні принципу інформованої згоди агровиробників, створенні дієвих механізмів захисту прав суб'єктів агробізнесу та гармонізації правових норм із європейськими стандартами. Такий підхід створить передумови для формування цілісної системи захисту агроінформації, підвищення кіберстійкості аграрної сфери та ефективності державної аграрної політики в умовах цифрової трансформації. Методологія дослідження ґрунтується на положеннях діалектичного методу наукового пізнання, а також формально-логічному, формально-юридичному й герменевтичному підходах.

Ключові слова: агроінформація, агродані, державна аграрна політика, аграрний сектор, агробізнес, аграрні правовідносини, сільськогосподарське виробництво, сталий розвиток, захист прав.

Stanislavskiy V.P. Problems of implementing state agrarian policy in the field of agricultural information protection.

The article is devoted to the research of legal issues related to the implementation of state agricultural policy in the field of agri-information protection and the prospects for improving legislation. Priority

areas of national policy regarding the preservation, use, and circulation of agrarian data are identified. It is substantiated that agri-information constitutes a strategic intangible resource that requires adequate legal protection. The effective implementation of state policy in the field of agri-information protection is constrained by fragmented legal regulation, the absence of a specialized agrarian data governance policy, and insufficient integration of cybersecurity requirements into sectoral legislation. Agri-information has evolved into a strategic resource, the security and proper circulation of which determine the competitiveness of agricultural producers and the stability of state support and monitoring mechanisms. In this context, the necessity of shifting from declarative regulation to a comprehensive model of state agricultural policy is substantiated. Such a model should combine legal, organizational, and preventive risk management instruments, ensure a balance between public interests and the rights of agribusiness entities, and take into account international experience. European practice demonstrates that transparency, confidentiality, and cybersecurity constitute fundamental standards for agri-information governance, while digital platforms and agricultural enterprises are responsible for preventing unauthorized access and unlawful commercial use of data. For Ukraine, the implementation of these approaches signifies not only progress toward achieving the Sustainable Development Goals by 2030, but also the establishment of a modern legal regulatory framework capable of balancing data openness for science and innovation with the proper protection of the rights of agricultural producers. It is concluded that the improvement of the scientific doctrine of agricultural law in Ukraine should be based on the development of a legislative definition of agri-information, the consolidation of the principle of informed consent of agricultural producers, the creation of effective mechanisms for protecting the rights of agribusiness entities, and the harmonization of legal norms with European standards. This approach will create prerequisites for the formation of an integrated system of agri-information protection, enhance the cyber resilience of the agricultural sector, and increase the effectiveness of state agricultural policy in the context of digital transformation. The research methodology is based on the dialectical method of scientific inquiry, as well as formal-logical, formal-legal, and hermeneutical approaches.

Key words: agricultural information, agricultural data, state agricultural policy, agricultural sector, agribusiness, agricultural legal relations, agricultural production, sustainable development, protection of rights.

Постановка проблеми. Реалізація завдань державної аграрної політики неможлива без належного правового забезпечення захисту агроінформації. Адже саме агродані охоплюють ключові відомості про ґрунти, кліматичні умови, врожайність, агротехнології та держпідтримку, що формують основу ефективного управління аграрним сектором. Водночас відсутність чіткої правової дефініції поняття «агроінформація» та дієвих механізмів її захисту породжує низку правових проблем, які потребують доктринального осмислення та законодавчого врегулювання.

У контексті інтеграції України до Європейського Союзу особливої актуальності набуває гармонізація національного законодавства із принципами Спільної аграрної політики ЄС (CAP). Європейська практика виходить із того, що сільськогосподарські виробники визнаються первинними власниками агроданих і мають право на інформовану згоду щодо будь-яких операцій із ними. Використання агроінформації у країнах ЄС здійснюється прозоро, із дотриманням високих стандартів конфіденційності та кіберзахисту. Цифрові платформи та підприємства, що працюють з агроданими, зобов'язані гарантувати недопущення неправомірного доступу чи комерційного використання агроінформації без відповідних дозволів.

Отже проблематика захисту агроінформації постає як один із ключових викликів у процесі реалізації державної аграрної політики, що потребує комплексного підходу, поєднання доктринальних напрацювань та практичних механізмів правового регулювання з огляду на євроінтеграційний курс України згідно Конституції.

Мета дослідження полягає у визначенні правових проблем реалізації державної аграрної політики у сфері захисту агроінформації та прав суб'єктів агробізнесу, а також розробці науково обґрунтованих висновків і пропозицій щодо удосконалення наукової доктрини аграрного права України.

Стан опрацювання цієї проблематики. У сучасних наукових дослідженнях державна аграрна політика розглядається як комплекс правових, економічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку аграрного сектору, продовольчої безпеки та конкурентоспроможності сільського господарства. Водночас проблема захисту агроінформації залишається

ся недостатньо систематизованою, хоча набуває особливої актуальності в умовах цифровізації аграрної сфери та зростання інформаційних ризиків.

У різні періоди незалежності України окремим аспектам проблем реалізації державної аграрної політики приділяли увагу представники науки аграрного права, серед яких О.Г. Бондар [1], О.В. Гафурова [2], Х.А. Григор'єва [3; 4], Г.С. Корнієнко [5], І.М. Кульчій [6], Т.В. Курман [7], А.М. Статівка [8], В.Ю. Уркевич [9] та ін. [10–15]. У контексті розвитку інформаційних технологій у сільському господарстві, потреби післявоєнного відновлення діяльності суб'єктів агробізнесу та подальшого планування сталого розвитку аграрного сектору досі бракує уніфікованих підходів до розгляду цієї проблематики. Це зумовлено насамперед роллю держави як ключового суб'єкта, що на законодавчому рівні регулює суспільні відносини у зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація аграрної сфери зумовлює активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процеси виробництва, управління та державного регулювання сільського господарства. Використання геоінформаційних систем, електронних реєстрів, платформ точного землеробства, автоматизованих систем управління аграрними підприємствами та державних інформаційних ресурсів формує новий об'єкт правового захисту – агроінформацію, що набуває стратегічного значення.

Наприклад, О.Г. Бондар акцентує увагу на аграрно-правових проблемах контрольно-наглядової діяльності, що створює теоретичне підґрунтя для аналізу механізмів державного контролю, зокрема й у сфері обігу та захисту аграрної інформації [1]. Автор підкреслює фрагментарність правового регулювання та необхідність удосконалення державних інструментів управління в цій сфері.

Дослідження Х.А. Григор'євої комплексно розкривають проблеми правового забезпечення державної підтримки сільського господарства [3; 4]. Хоча агроінформація не є центральним об'єктом аналізу, авторка наголошує на ролі інформаційного забезпечення як умови ефективної реалізації аграрної політики, що безпосередньо пов'язано з питаннями її захисту та достовірності.

Питання сталого розвитку аграрного виробництва, розглянуті у працях Т.В. Курман та А.М. Статівки [8], дозволяють розглядати агроінформацію як стратегічний ресурс, необхідний для прийняття управлінських рішень в умовах глобальних загроз, у тому числі кіберризиків та інформаційних атак. Автори підкреслюють потребу адаптації аграрного законодавства до цифрових трансформацій.

Важливе значення для теми дослідження мають роботи, присвячені цифровим технологіям в аграрному секторі. Зокрема, Н.М. Горобець аналізує вплив цифрових інструментів на стратегічне управління аграрними підприємствами, що актуалізує питання захисту комерційної та технологічної агроінформації [11]. У цьому контексті О. М. Савельєва безпосередньо розглядає агроінформацію як елемент механізму правового регулювання сталого розвитку агросфери, наголошуючи на відсутності цілісної системи її правового захисту [12].

Міжнародні дослідження, зокрема праця J. Antle та S. Ray, демонструють, що сталий аграрний розвиток у розвинених країнах неможливий без ефективного управління аграрними даними, їх захисту та прозорих державних політик у сфері інформаційної безпеки [10]. Це дозволяє екстраполювати зарубіжний досвід на українські реалії. У статті «Cybersecurity in precision agriculture: Protecting data integrity and privacy» [13] системно осмислено проблеми кіберзахисту в точному землеробстві. Автори аналізують вразливості сенсорних мереж, GPS-систем, дронів та хмарних платформ, які використовуються для збору та обробки агроданих. Вони вказують, що кібератаки на ці системи можуть призвести до спотворення даних про врожайність, ґрунти чи клімат, що безпосередньо впливає на економічні результати агровиробництва та продовольчу безпеку. Особливу увагу приділено питанням приватності, адже агродані часто містять комерційно чутливу інформацію, яка може бути використана конкурентами або сторонніми суб'єктами без згоди агровиробників.

У науці також пропонується модель управління агроданими, яка інтегрує три ключові принципи: кібербезпеку, суверенітет даних та довіру. Автори цієї концепції виходять із того, що агровиробники мають залишатися первинними власниками даних, а будь-яке їх використання повинно ґрунтуватися на інформованій згоді [14]. Науковцями описано архітектуру багаторівневого захисту агроданих: аутентифікація користувачів, контроль доступу, аудит операцій та прозорість алгоритмів.

Актуальним у розрізі цієї проблематики є дослідження А.С. Кастельянос Сантамарії, присвячене формуванню комплексної політики управління аграрними даними (agricultural data governance), що набуває особливої актуальності в умовах цифровізації сільського господарства

та зростання ролі даних у процесі прийняття управлінських рішень. Авторка виходить з того, що аграрні дані постає стратегічним ресурсом, який формується як на рівні приватних аграрних суб'єктів, так і в межах державних інформаційних систем. Дослідниця наголошує на відсутності цілісної політики управління аграрними даними, що призводить до фрагментарності регулювання, правової невизначеності щодо права власності на ці дані, порядку їх використання та захисту [15]. Цей висновок кореспондує з проблемами реалізації державної аграрної політики в Україні, де агроінформація регулюється переважно загальними нормами інформаційного та адміністративного законодавства без урахування галузевої специфіки. Значну наукову цінність становить запропонована авторкою модель політики управління аграрними даними, яка базується на принципах прозорості, підзвітності, безпеки та справедливого доступу. У контексті захисту агроінформації особливо важливим є акцент на необхідності інтеграції вимог кібербезпеки та захисту даних безпосередньо в аграрну політику, а не залишення цих питань виключно в площині загальної інформаційної безпеки. Авторка системно аналізує прогалини чинних правових режимів, які регулюють власність на агродані, доступ до них та їх комерційне використання. У роботі запропоновано нормативну модель, яка включає принципи прозорості, відповідальності, інформованої згоди та безпеки. Аграрні дані мають подвійний характер: вони є одночасно ресурсом для агроінновацій та об'єктом правового захисту. Праця має значний практичний потенціал для України, оскільки пропонує конкретні механізми гармонізації аграрного права з ІТ-правом та міжнародними стандартами, що є ключовим у процесі євроінтеграції.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема реалізації державної аграрної політики у сфері захисту агроінформації перебуває на стику аграрного, інформаційного та адміністративного права і потребує подальших комплексних досліджень з урахуванням цифрових викликів.

У сучасних умовах агроінформація охоплює сукупність даних про земельні ресурси, посівні площі, урожайність, логістичні маршрути, державну підтримку, фінансово-економічні показники аграрних товаровиробників, а також персональні дані суб'єктів агробізнесу тощо. Проблематика кібербезпеки в агросфері характеризується відсутністю спеціалізованого правового регулювання, орієнтованого на особливості аграрних інформаційних систем. Норми законодавства у сфері інформаційної безпеки та захисту інформації мають загальний характер і не враховують специфіку аграрного виробництва, сезонність, залежність від природно-кліматичних умов та інтеграцію аграрних реєстрів із державними інформаційними ресурсами. Це знижує ефективність механізмів реалізації державної аграрної політики в умовах цифрової трансформації.

Реалізація державної аграрної політики у сфері захисту агроінформації в Україні наразі залишається неповною через фрагментарність правового регулювання. Хоча базові засади інформаційних відносин закріплені у Законі України «Про інформацію», а питання кіберзахисту врегульовані Законом «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», ці акти не враховують специфіку аграрної сфери, де дані про ґрунти, клімат, врожайність та технології мають стратегічне значення. Закон «Про захист персональних даних» частково охоплює агроінформацію, коли вона містить персоналізовані відомості, проте не визначає правового режиму агроданих як окремої категорії.

Важливим кроком у напрямі цифровізації агросфери стало ухвалення Закону України № 4619-IX «Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр»» (2024 р.), який створює правові засади для збору та обробки даних про суб'єктів агробізнесу, земельні ресурси та виробничі показники. Однак цей реєстр поки що функціонує радше як інструмент обліку, ніж як комплексна система захисту агроінформації. Додатково Закон України № 4147-IX «Про державне регулювання сфери захисту рослин» (2024 р.) спрямований на гармонізацію із законодавством ЄС та цифровізацію процедур контролю, але також не вирішує питання правового статусу агроданих. Таким чином, сучасна нормативна база України у сфері інформаційної безпеки та аграрних даних є розрізненою. Вона регулює загальні аспекти інформації та персональних даних, але не формує цілісної системи захисту агроінформації.

Європейський досвід демонструє, що прозорість, конфіденційність та кіберзахист виступають базовими стандартами у сфері управління агроінформацією, а цифрові платформи та підприємства несуть відповідальність за недопущення неправомірного доступу чи комерційного використання даних. Для України інтеграція таких підходів означає не лише виконання Цілей сталого розвитку до 2030 року, але й формування сучасної системи правового регулювання, яка забезпечить баланс між відкритістю даних для науки та інновацій і захистом прав аграрних виробників.

Особливої уваги потребує питання захисту Державного аграрного реєстру і баз даних, які використовуються для реалізації програм державної підтримки, моніторингу та контролю за обігом сільськогосподарської продукції. Несанкціонований доступ, модифікація або знищення таких даних може призвести до порушення прав аграрних товаровиробників, викривлення управлінських рішень та підриву довіри до державної аграрної політики.

Для подолання цих проблем необхідно розробити законодавчу дефініцію агроінформації, закріпити механізми інформованої згоди, інтегрувати вимоги кіберзахисту у галузеве законодавство та гармонізувати правові норми із європейськими стандартами. Лише такий комплексний підхід дозволить сформувати цілісну систему захисту агроданих, підвищити кіберстійкість аграрної сфери та забезпечити ефективність державної аграрної політики в умовах цифрової трансформації.

Важливим аспектом також видається забезпечення кіберстійкості аграрних підприємств, особливо малих і середніх, які часто не мають належних технічних і кадрових ресурсів для захисту інформації. У цьому контексті державна аграрна політика має передбачати не лише регуляторні, а й організаційно-стимулюючі заходи, а саме: розроблення галузевих стандартів кібербезпеки, проведення навчальних програм в рамках сільськогосподарської дорадчої діяльності, інтеграцію вимог захисту даних у механізми державної підтримки. Таким чином кібербезпека та захист агроінформації мають розглядатися як невід'ємний елемент реалізації державної аграрної політики, що потребує комплексного правового підходу, гармонізації аграрного та інформаційного законодавства, а також урахування міжнародного досвіду забезпечення інформаційної безпеки в аграрному секторі.

Висновки. Дослідження проблем реалізації державної аграрної політики у сфері захисту агроінформації свідчить про те, що сучасний аграрний сектор України перебуває на етапі глибокої трансформації, зумовленої як глобальними викликами сталого розвитку, сучасною політикою безпеки, так і процесами європейської інтеграції. Агроінформація та агродані стають ключовим ресурсом для ефективного управління агровиробництвом, прогнозування врожайності, моніторингу екологічних показників та забезпечення продовольчої безпеки. Проте відсутність чіткої правової дефініції агроінформації, недостатній захист прав суб'єктів агробізнесу та слабка інтеграція у міжнародні стандарти створюють суттєві правові проблеми, які потребують комплексного вирішення.

Для України процес інтеграції до Європейського Союзу у сфері реалізації державної аграрної політики передбачає низку ключових завдань. По-перше, це впровадження європейських стандартів захисту агроінформації, зокрема принципу «фермер як власник даних». По-друге, формування правових механізмів, що гарантуватимуть інформовану згоду на використання агроданих. По-третє, забезпечення належного рівня кіберзахисту та конфіденційності у цифрових платформах агробізнесу. І, нарешті, розроблення спеціального законодавства щодо правового режиму агроінформації, яке відповідатиме вимогам Спільної аграрної політики ЄС та Цілям сталого розвитку.

Таким чином удосконалення наукової доктрини аграрного права України має ґрунтуватися на розробці законодавчої дефініції агроінформації, закріпленні принципу інформованої згоди сільськогосподарських виробників, створенні дієвих механізмів захисту прав суб'єктів агробізнесу та гармонізації правових норм із європейськими стандартами. Це дозволить сформувати правову основу для сталого розвитку аграрного сектору, підвищити конкурентоспроможність українського агробізнесу на міжнародному ринку та забезпечити інтеграцію України у європейський правовий простір на засадах прозорості, інноваційності та відповідального управління агроданими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондар О.Г. Аграрно-правові проблеми контрольнонаглядової діяльності у сільському господарстві України : моногр. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2014. 455 с.
2. Гафурова О.В. Сільські території. *Велика українська юридична енциклопедія*. Т. 16: Земельне та аграрне право / редкол.: М.В. Шульга (голова), В.В. Носік, П.Ф. Кулинич (заст. голови) та ін. Харків: Право, 2019. С. 582–585.
3. Григор'єва Х.А. Концептуальні засади правового регулювання державної підтримки сільського господарства в Україні : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. докт. юрид. наук : 12.00.06. Одеса, 2020. 40 с.

4. Григор'єва Х.А. Державна підтримка сільського господарства України: проблеми правового забезпечення: моногр. Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2019. 596 с.
5. Ganna Korniyenko. Legal support of social responsibility of agribusiness entities of Ukraine. *DIXI*, vol. 23, № 2, julio-diciembre 2021, 1–14. DOI: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2021.02.11>.
6. Кульчій І.М. Організаційно-правове забезпечення диверсифікації сільських територій за участю сільськогосподарських товаровиробників: моногр. Харків: Юрайт, 2015. 176 с.
7. Курман Т.В. Сталій розвиток сільськогосподарського виробництва: проблеми правового забезпечення : моногр. Харків : Юрайт, 2018. 376 с.
8. Статівка А.М., Курман Т.В. Аграрне законодавство України: сучасний стан і перспективи розвитку в умовах глобальних загроз. *Вісник Нац. академії правових наук України*. 2023. Том 30. № 3. С. 280–297. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-3-280>.
9. Уркевич В.Ю. Захист прав агробізнесу: практика Верховного Суду. *Агробізнес в умовах агроекоциду: сучасні виклики, проблеми відповідальності та уроки сталості*: зб. матер. та тез доп. учасн. панельної дискусії VII Харк. міжнар. юрид. форуму (м. Харків, 29 верес. 2023 р.) / за ред. Т.В. Курман, В.П. Станіславського. Харків: Юрайт, 2023. С. 171–175.
10. Antle John M., Ray Srabashi. Sustainable Agricultural Development. Palgrave Macmillan, 2020. 208 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-34599-0>.
11. Горобець Н.М. Цифрові технології в системі стратегічного управління аграрними підприємствами. *Агросвіт*, 2022. № 1. С. 36-43. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306&6792.2022.1.36>.
12. Савельєва О.М. Агроінформація в механізмі правового регулювання сталого розвитку агросфери України. *Пріоритетні напрями розвитку аграрного законодавства і права в сучасних умовах*: матер. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 квіт. 2018 р.) / за заг. ред. А.М. Статівки. Харків: Юрайт, 2018. С. 256–257.
13. Adewusi, A.O., Chiekezie, N.R., Eyo-Udo, N.L. (2023). Cybersecurity in precision agriculture: Protecting data integrity and privacy. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*. DOI: <https://doi.org/10.51594/ijarss.v5i10.1482> [in English].
14. Entrust Digital Networks. (2025). Integrating cybersecurity, data sovereignty and trustworthiness in agri-data sharing environments: A conceptual framework. *Maynooth University*. URL: https://entrustdn.eu/wp-content/uploads/2025/04/Integrating_Cybersecurity_Data_Sovereignty.pdf [in English].
15. Castellanos Santamaría, Ana Sofía. (2023). A policy proposal for agricultural data governance (*Doctoral dissertation*). Portland State University. DOI: <https://doi.org/10.15760/etd.3567>.